

NOTACJA STAROGRECKA I INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA STAROGRECKA

INFORMACJE OGÓLNE

- dominował **przekaz ustny**
- notacja muzyczna **nie miała charakteru powszechnego**
- stosowano ją wyłącznie w ramach wąskiego grona profesjonalnych muzyków
- bardzo nieliczne zabytki notacji starogreckiej – jest to w zasadzie rekonstrukcja
- istotnym źródłem informacji jest **Alypios** (III lub IV wiek n.e.)
- zgodnie z Alypiosem istniały w Grecji dwa równoległe systemy notacji:
 - **instrumentalny (akompaniamentu?)**
 - **wokalny**

NOTACJA STAROGRECKA

NOTACJA INSTRUMENTALNA

- notacja instrumentalna była najpewniej **wcześniejsza** (ok. V w. p.n.e.) niż wokalna
- niektóre znaki przypominają litery, ale **ich geneza do dziś nie jest jasna**
- większość znaków posiada **trzy pozycje**: naturalną, obróconą (90 stopni) i odwrotną (180 stopni)

trzeci rząd (+2d)	24	27	30	33	36	39	42	45
drugi rząd (+1d)	23	26	29	32	35	38	41	44
naturalny	22	25	28	31	34	37	40	43
wysokość	f	g	a	h	c'	d'	e'	f'

trzeci rząd (+2d)	9	12	15	18	21
drugi rząd (+1d)	8	11	14	17	20
naturalny	7	10	13	16	19
wysokość	·A	H	c	d	e

NOTACJA STAROGRECKA

NOTACJA INSTRUMENTALNA

- prawdopodobnie **nie była to notacja precyzyjna** – każdy muzyk mógł ją interpretować inaczej
- prawdopodobnie notacja była ściśle związana z muzyką **aulosu** (*auletike*)
- być może pozycja naturalna znaków odpowiadała **otwartym otworom aulosu**, a pozostałe przymkniętym
- zestaw znaków przypuszczalnie był **sukcesywnie powiększany** (związek z rozwojem aulosu?)
- nie jest jasne znaczenie kolejności tych znaków, ich alterowanych form i zależności między nimi
- nie wiemy nawet czy istniał jakiś ustandaryzowany **system stroju** (prawdopodobnie nie)

NOTACJA STAROGRECKA

NOTACJA WOKALNA

- powstała **później** niż instrumentalna (ok. IV w. p.n.e.)
- do zapisu używano **24 liter greckiego alfabetu**
- ponieważ dźwięków było więcej niż liter, dodawano kolejne sekwencje **liter odwróconych**
- nie jest jasne dlaczego potrzebny był dodatkowy system notacji

normalna forma liter	A	B	Γ	Δ	E	Z	H	Θ	I	K	Λ	M
forma przekształcona	∇	R	⌒	∇	F	7	⌒	⌒	—	⌒	∇	W
normalna forma liter	N	Ξ	O	Π	P	C	T	Υ	Φ	X	Ψ	Ω
forma przekształcona	И	W	Q	Π	b	3						

te sześć przekształconych znaków
znajduje się u góry skali, powyżej A →

⊥	Λ	Θ	✱	⌒	∇
---	---	---	---	---	---

NOTACJA STAROGRECKA

WĄTPLIWOŚCI

- powszechność muzyki w kulturze greckiej a skąpo zachowane źródła notacji muzycznej
 - teoria muzyki a praktyka muzyczna
 - teoria skupiała się niemal wyłącznie na zagadnieniach tonalnych (skale) i stroju
 - w zasadzie całkowity brak zainteresowania szerszym kontekstem melodyki i praktyki kompozytorskiej
-
- notacja jako przypuszczalnie nieistotny element kultury muzycznej lub służący innym celom
 - prawdopodobnie nie służyła zapisowi melodycznemu lub zapisowi kompozycji w naszym rozumieniu
 - być może służyła zapisowi innych parametrów, np. skal lub stroju
 - niewykluczone, że muzyka grecka nie miała stałego korpusu melodii i nie było potrzeby jego utrwalania
 - być może była w znacznym stopniu improwizowana lub opierała się na powtarzalnych formułach

INNE NOTACJE LITEROWE

INFORMACJE OGÓLNE

- notacje występujące głównie w okresie **od IX do XI wieku**
- o niewielkim znaczeniu dla praktyki muzycznej, jedynie epizodycznie stosowane w księgach chorałowych
- częściowo czerpiące z **greckiej teorii muzyki i notacji muzycznej** z opisu Alypiosa
- **współistniejące** z wczesną notacją **neumatyczną** (bezliniową)
- efekt zapotrzebowania na **wysokościowe doprecyzowanie** notacji neumatycznej

INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA Z TONARIUSZA Z MONTPELLIER

- księga chorałowa z **pierwszej połowy XI wieku**, sporządzona prawdopodobnie w Dijon
- zawiera przykład **notacji alfabetycznej**
- notacja ta stosowana była w niektórych źródłach **normandzkich** tego okresu
- jeden z **niewielu przykładów** szerszej obecności notacji literowych w księgach chorałowych
- źródło to zawiera także inne znaki nieliterowe, których znaczenie do dzisiaj nie jest jasne

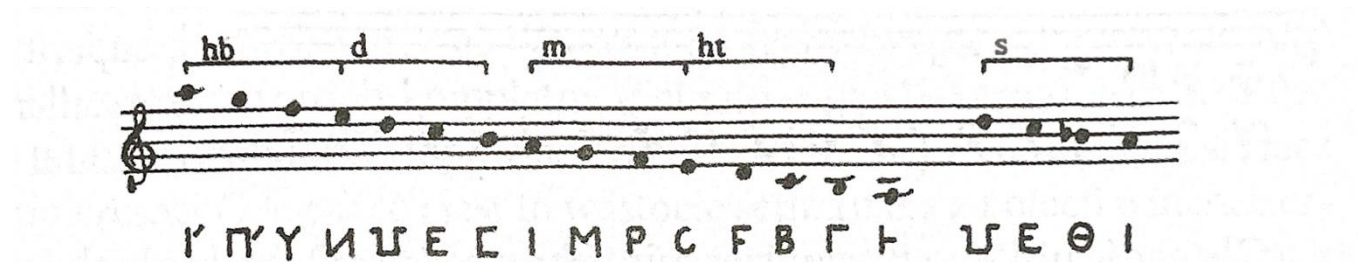
INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA HUCBALDA

- notacja literowa obecna w pismach **Hucbalda** z Saint-Armand (pocz. X wieku)
- zapożyczona z Boecjusza i zaadaptowana przez Hucbalda
- w rzeczywistości są to skrócone symbole dla długich nazw greckich poszczególnych dźwięków
- w ujęciu Hucbalda była to **notacja relatywna** – chodziło o zachowanie struktury interwałowej
- stosowana była przez Hucbalda w **powiązaniu z wczesną notacją neumatyczną**
- neumy wskazywały na **frazowanie** melodii, a litery greckie na **wysokości** dźwięków (strukturę interwałową)
- notacja Hucbalda nie znalazła **żadnego zastosowania praktycznego**, jedynie teoretyczne

INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA HUCBALDA

tetrachordy:

hb	<i>hyperboleōn</i>
d	<i>diezeugmenōn</i>
m	<i>mesōn</i>
ht	<i>hypatōn</i>
s	<i>synēmmenōn</i>

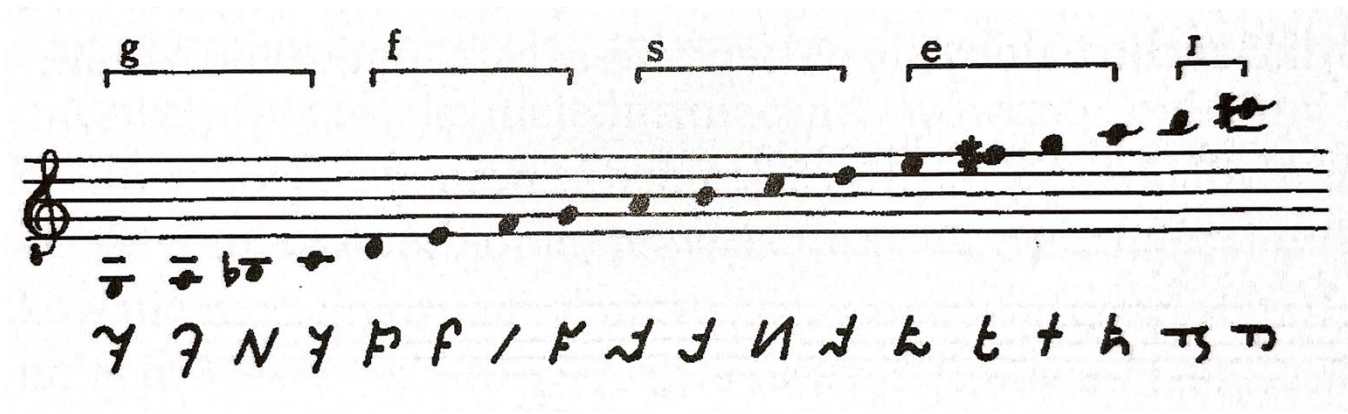
greckie nazwy wysokości dźwięków:

aa	<i>nētē hyperboleōn</i>
g	<i>paranētē hyperboleōn</i>
f	<i>tritē hyperboleōn</i>
e	<i>nētē diezeugmenōn</i>
d	<i>paranētē diezeugmenōn</i> lub <i>nētē synēmmenōn</i>
c	<i>tritē diezeugmenōn</i> lub <i>paranētē synēmmenōn</i>
h	<i>paramesē</i>
b	<i>tritē synēmmenōn</i>
a	<i>mesē</i>

INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA DAZJALNA

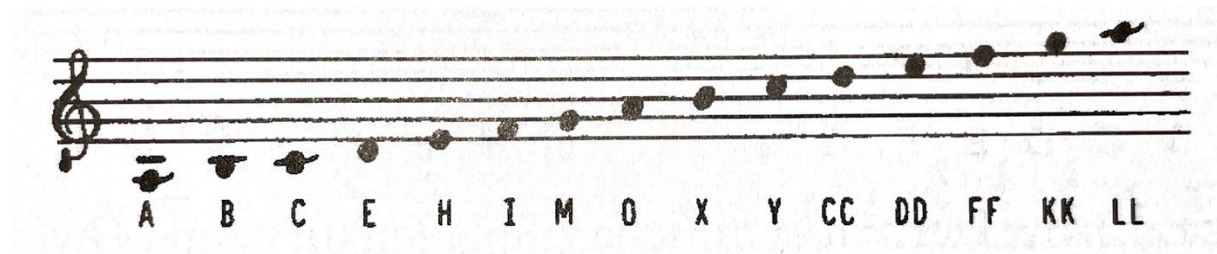
- notacja dazjalna pojawiła się w traktatach: *Musica enchiridis* i *Scolica enchiridis* (X w.)
- notacja ta jest **zblizona do notacji Hucbalda**
- większość stosowanych znaków to modyfikowany **starogrecki znak przydechu** (*daseia*)
- są to tzw. **znaki dazjalne** lub **dazjańskie**
- podobnie jak notacja Hucbalda **nie znalazła zastosowania praktycznego**

INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA BOECJUSZA

- system zapisu wysokości dźwięków stosowany już przez **Boecjusza** (V w.)
- znalazł zastosowanie m.in. w traktacie *Alia musica*

INNE NOTACJE LITEROWE

NOTACJA GWIDONA

- jest to rozwinięcie nazewnictwa **boecjańskiego**
- zastosowana w północnowłoskim traktacie *Dialogus de musica* z X wieku
- przyjęta i rozpropagowana za sprawą **Gwidona z Arezzo** (XI w.)
- ugruntowała się jako tzw. **scala musicalis** i była powszechnie stosowana aż do XVII wieku
- stała się bardziej **systemem nazewnictwa dźwięków**, niż notacją muzyczną sensu stricto

